

Ушбу жадвалдан, мамлакатимизда инвестицион лойиҳаларни амалга оширишда тижорат банкларининг кредит улушлари иқтисодиётнинг sanoat, savdo va umumiy ovqatlanish, transport va kommunikatsiya ҳамда бошқа тармоқларида ўсиб бораётганлиги яққол кўриниб турибди. Бундан қуйидаги хулосага келишимиз мумкин: мамлакатимиз иқтисодиётда йилдан - йилга кўплаб инвестиция лойиҳалари амалга оширилмоқда, бу эса ўз навбатида пул маблағларига бўлган талабни оширмоқда ҳамда кредит билан таъминланиш даражасини ошиб бораётганлигига далолат беради. Лекин, шу ерда бир нарсани инобатга олишимиз мақсадга мувофиқ ҳисобланади, яъни лойиҳаларнинг рентабеллик даражаси ҳамда тижорат банклари томонидан таклиф этилаётган кредитларнинг йиллик фоизи ўртасидаги фарқ. 2024 йил январь ойи якунларига кўра миллий вальютада ажратиладиган корпоратив кредитлар бўйича ўртача тортилган ставка 22,9 фоизни, чет эл валютасида эса 9,5 фоизни ташкил этмоқда. Бундан кўришимиз мумкинки, ҳозирги пайтда пул бозорида нархлар даражаси юқори ҳамда инвестиция лойиҳаларини амалга оширишда бу жиҳатни албатта инобатга олиш лозим.

Юқоридагилар асосида хулоса қиладиган бўлсак, инвестицион лойиҳаларни банklar билан биргаликда молиялаштириш амалиётини ривожлантириш учун тижорат банкларининг узоқ муддатга миллий ва хорижий валюталардаги ресурс базасини кўпайтириш йўллари аниқлаш долзарб аҳамият касб этади. Ушбу мақсадга эришиш учун хорижий банklarдан арзон ресурслар жалб қилиш йўллари излаш ёки тижорат банklarнинг фонд бозоридаги иштирокини яхшилаш мақсадга мувофиқ.

ЗАМОНАВИЙ ШАРОИТДА БАНК ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ХУСУС

Зиядуллаев Зукҳриддин

Тошкент давлат иқтисодиёт университети

Стажёр ўқитувчи

Жаҳон молия бозорларидаги беқарор молиявий-иқтисодий вазият билан ажралиб турадиган замонавий иқтисодий ривожланиш даврида Ўзбекистон банкларининг асосий вазифаси мижозлар базасини сақлаб қолиш ва янги мижозларни жалб қилишдир. Ўсиб бораётган банklararo рақобат банklarга ушбу муаммонинг ечимини топиш учун шарт-шароитларни белгилайди. Иқтисодиётнинг рақамли трансформацияси шароитида банк харажатларини камайтиришга қаратилган ички жараёнлар самарадорлигини ошириш жараёни муҳим рол ўйнайди.

Олдинги параграфда акс еттирилган тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, иқтисодиётни рақамлаштириш шароитида инновацияларни жорий этиш нафақат банк секторида, балки бутун молия бозорида

кучаймоқда. Ахборот оқимларининг сифатига алоҳида еътибор кирувчи маълумотларни қайта ишлашнинг шаффофлиги ва тезлиги ва турли истеъмолчилар учун маълумотларга кириш талаблари билан боғлиқ. Сифат ва ўз вақтида қабул қилиш бизнес хатарларини минималлаштириш бўйича тўғри қарорлар қабул қилиш учун кейинги қарорларни қабул қилиш учун, шу жумладан банкларда маълумотларга қўйиладиган асосий талаблардир.

Бозор кредит ташкилотлари фаолиятига қўйиладиган талабларни янгилайди, бу еса мижоз учун қизиқарли бўлган янги банк операциялари учун ечимларни излашга олиб келади (1-расм). Олий Иқтисодиёт мактаби тадқиқотчилари рақамлаштиришнинг банк сектори ривожланишига таъсирини баҳолаш учун сўров ўтказдилар. Ушбу сўров натижаларига кўра, “Финтеч ечимлари енг кўп талаб қилинадиган банк хизматлари” тўловлар ва ўтказмалар тоифасига киради (респондентларнинг 89% га кўра). “Банк карталари” (55%), “инвестиция хизматлари” (48%), “платформа ечимлари” (46%), шунингдек “кредитлаш” (43%) тоифалари ўртача талабга ега бўлди. Финтечни жорий етиш учун банк хизматларининг енг кам талаб қилинадиган турлари “суғурта” (32%) ва “депозитлар” (18%) (2-расм). Шу сабабли, инновацион сиёсат банк фаолиятининг максимал рентабеллигига еришиш учун хатарларнинг мақбул даражасини аниқлаш ва қабул қилишга асосланган. Хизматларнинг долзарблиги ва банк секторига инновацион технологияларни жорий етиш масаласи муҳим ва устувор масала ҳисобланади. 1-расм. Рақамли технологияларни қабул қилиш даражасига кўра банк хизматларини тақсимлаш (респондентларнинг умумий сонидан%).

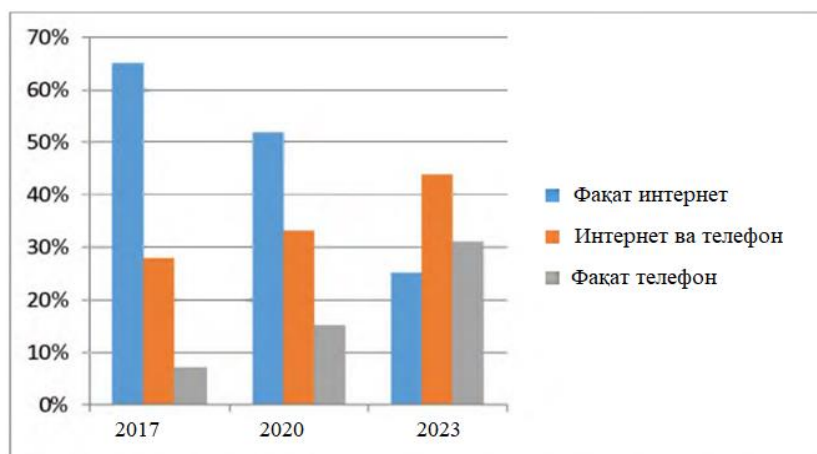

1-расм. Рақамли технологияларни қабул қилиш даражасига кўра банк хизматларини тақсимлаш (респондентларнинг умумий сонидан%)

Рақамлаштириш биринчи йигирма мамлакатларидаги ХХИ асрнинг 20-йилларидаги замонавий технологик тартибни ўзгартирди ва

шакллантирмоқда. Бунинг асосини микроэлектроникадаги технологик ўзгаришлар ва улардан олинган рақамли технологиялар билан боғлиқ маълумотлар массиви ташкил етади. Буни банк секторига мурожаат қилиб, ишонч билан айтишимиз мумкинки, кредит ташкилотлари томонидан тақдим етилаётган анъанавий хизматлар мижозлар учун етарли емас. Банклараро рақобатбардошликни етарли даражада ушлаб туриш учун хизмат кўрсатиш шакллари ва усуллари янгилаш, мижозларга банк хизматини кенгайтирадиган хизмат кўрсатиш имкониятларини ошириш керак.

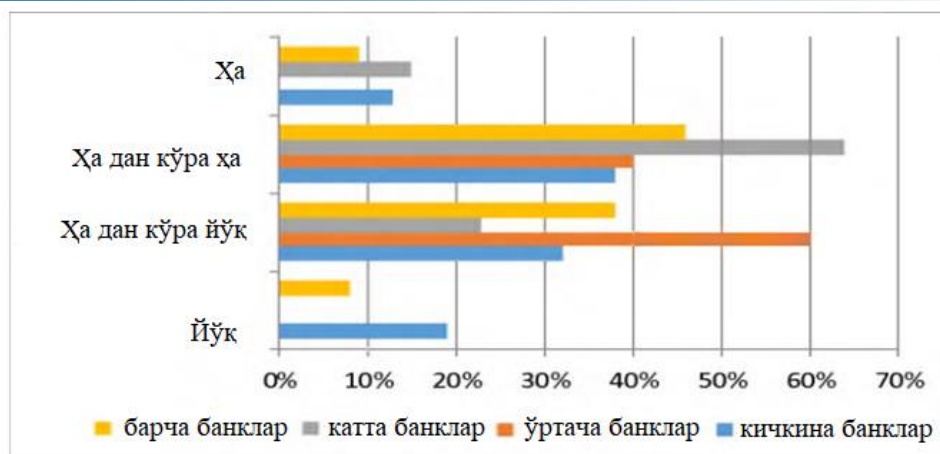
Сбербанк мутахассислари 2020 йил учун ривожланиш стратегиясида 90 ёшгача бўлган ёш аҳолининг аксарияти, 35% дан ортиғи смартфонни ҳаётидаги энг муҳим объект деб билишади, рақамли масофавий алоқа форматидан ҳеч қандай қийинчиликсиз фойдаланадилар, аксинча уни анъанавий ўзаро таъсир шаклларида афзал кўришади.

2-расм. - Рақамли банк каналларида фаол мижозларни тақсимлаш

Ўзбекистон банклари ассоциацияси иқтисодиётни рақамлаштириш шароитида банк инновацияларини жорий етишнинг анъанавий банкларнинг рақобатбардошлигига таъсирини таҳлил қилди. Банкларнинг турли гуруҳлари вакилларининг фикри 3-расмда келтирилган. Рақамли банк тизимида ўтиш сценарийсини катта еҳтимол билан кўриб чиқадиган йирик банклар вакиллари.Ф

Молия институтининг самарадорлиги ва унинг молия бозоридаги рақобатбардошлиги инновацион таркибий қисм даражасига ва улардан амалга оширилаётган банк маҳсулотларида фойдаланишга қараб унинг технологиялари билан белгиланади. Молиявий бизнес, хусусан, банк бизнеси ҳам ички иқтисодиётнинг сегменти, ҳам ўз бозорини - молиявий хизматлар бозорини егаллаш ва кенгайтиришга қаратилган нархлар урушларини олиб борувчи global молиявий тузилмалар билан алоқалар билан чамбарчас боғлиқ сегментдир.

**3-расм. Анъанавий банк ишини рақамли банк орқали алмаштириш
мумкинлиги тўғрисида эксперт хулосаси**

Бу хизматнинг ўзини такомиллаштириш ва мижозлар базасини кенгайтириш билан боғлиқ. Ҳозирги вақтда бу рақамлаштириш ва шу асосда амалга оширилган ноёб маҳсулотларни фаол тарғиб қилиш билан мумкин бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Khudoykulov, H. A., & Sherov, A. B. (2021). DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN CORPORATE GOVERNANCE OF JOINT STOCK COMPANY. *Экономика и бизнес: теория и практика*, (3-2), 217-219.
2. Матқулиева, С., & Атабаева, К. (2022). РОЛЬ ЦИФРОВЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В РАЗВИТИИ ОТРАСЛЕЙ И ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ. *Scientific progress*, 3(2), 360-363.
3. Gontar A.A. Digital banking as one of the components of the economic security of a credit organization// *Bulletin of the Volzhskiy University im. VN Tatishcheva.* – 2017. – Т.1. - no. 4
4. Taylor Nicole Rogers, “Bank of America finally sees mobile deposits surpass inperson transactions,” *The Street*, July 16, 2018
5. А. Б. Шеров, & Х. А. Худайкулов (2021). ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА НА МИРОВЫХ ФИНАНСОВЫХ РЫНКАХ. *Scientific progress*, 2 (1), 1261-1265.
6. Ibodov, A., & Sherov, A. (2015). Analysis of bank risks in Uzbekistan. *Scientific enquiry in the contemporary world: theoretical basics and innovative approach [L 26]*, 1, 60-63.

ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИ ХУСУСИЙЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИНИДА ХАРАЖАТЛАР ЁНДАШУВИДА БАҲОЛАШ

Зуннунова Хулкар Мухторовна

Тошкент Кимё ҳалқаро университети

“Банк иши ва бухгалтерия
ҳисоби” кафедраси доценти в.б., PhD

Мамлакатимизнинг тараққиёт стратегиясида банкларни хусусийлаштириш мақсади асосий мақсадлардан бириликча қолмоқда. Шу мақсадда Ўзбекистон-2030 стратегиясида “Банкларни хусусийлаштириш ва давлат ихтиёрида 3-4 та банкни сақлаб қолиш, банк бозорига камида 4 та